

Зубко О.В.

Політична культура в Україні у контексті взаємовідносин між політичними партіями з різними ідеологічними платформами

У статті досліджено і проаналізовано феномен політичної культури в контексті взаємовідносин між партійними угрупованнями з радикально протилежною ідеологією. Розкриті поняття і сутність політичної культури в процесі взаємовідносин між ідеологічно різними політсилами та її вплив на хід цих відносин. Виявлені шляхи удосконалення комунікації антагоністичних політичних партій.

Ключові слова: політична культура, політична партія, конфлікт інтересів, антагонізм, суспільство, політичні процеси.

в процесі взаємоотношений между идеологически разными политическими силами и ее влияние на ход этих отношений.

Ключевые слова: политическая культура, политическая партия, конфликт интересов, антагонизм, общество, политические процессы.

The paper studied and analyzed the phenomenon of political culture in the context of relations between the party groups with radically opposing ideology. The concept and essence of political culture in the relationship between ideologically opposed political factions and its impact on the course of these relations. Identified ways to improve communication antagonistic political parties.

Key words: political culture, political party, conflicts of interest, antagonism, society, political processes.

УДК 1.000.165.6

Зубко О.В.,
аспірант
Київського національного університету
культури і мистецтв

В статье рассмотрен и проанализирован феномен политической культуры в контексте взаимоотношений между партийными организациями с радикально противоположной идеологией. Раскрыты понятия и суть политической культуры

Дослідження взаємовідносин між партійними угрупованнями з радикально протилежною ідеологією не буде деталізованим і результативним без глибокого аналізу політичної культури учасників цього процесу. Політична культура суттєво впливає на їх статус, розвиток і характер.

В умовах прогресу громадянського суспільства, якості і темпів його розвитку надважливу роль відіграє перезавантаження цінностей і понять політичної культури у свідомості суб'єктів політики – як пересічних громадян, так і політичних діячів. Насамперед, оновлення смислових якостей політичної культури важливе у взаємовідносинах антагоністичних партій, бо від їх комунікації напряду залежить ставлення соціуму до політичної ситуації в країні та його участь в її становленні та розвитку.

Вищевказане підтверджує, що будь-яке дослідження процесів у межах суспільно-політичних наук неможливе без поглибленого аналізу політичної культури як чинника модернізації суспільства.

Проблему політичної культури у своїх роботах досліджували такі вчені, як: О. Ставицька, В. Ясинська, П. Андрущенко, В. Бебик, В. Конорчук та інші.

Комплексних досліджень політичної культури саме в контексті взаємовідносин між антагоністичними політичними партіями в Україні не проводилось.

Метою статті є дослідження феномена політичної культури в контексті взаємовідносин між партійними угрупованнями з радикально протилежною ідеологією та впливу цих процесів на українське суспільство, а також виявлення шляхів удосконалення комунікації антагоністичних політичних партій.

Вчені, які досліджують феномен політичної культури, вважають її невід'ємним компонентом загальної культури суспільства. Це пов'язано з діяльністю суспільства у соціально-політичному сегменті, його уподобаннями, змаганням за владу і її використанням.

Політична культура суспільства і рівень її розвиненості суттєво впливають на політичну систему держави, становлення політичних сил, розвиток партійних структур та їхню здатність сприяти реальному розвитку суспільства, яке в ідеалі має бути політично зрілим, щоб впливати на розвиток державних інститутів і контролювати їх розвиток.

Шлях суспільства до демократизації і є одним із факторів, з яким пов'язане формування політичної культури.

Політичні партії – організації, які додають динаміки політичному життю держави, змагаючись за різні ідеології і представляючи інтереси різних соціальних класів населення.

Так, суспільство стає ніби рингом для боротьби за владу протилежних політичних курсів та ідеологій, які виражають інтереси різних груп. Це і становить основу вироблення оптимальних суспільних рішень як щодо сутності проблем, так і щодо врахування інтересів суспільних груп [1, с. 276].

Результати діяльності партій ймовірні за умов, що ті мають реальну вагу та можуть вільно боротись між собою за владу у державі.

Партійні структури – не тільки важливий елемент політичної системи, а й один із важливих та основних складників громадянського суспільства, який постійно перебуває у стані еволюціонування як соціальний феномен.

Нині урізноманітнилися причини і способи їх виникнення, суттєво змінюються їхні форми і сутність, уявлення про їхню роль у суспільстві та й сама ця роль, методи діяльності та функції [4, с. 248].

Ознаки політичних партій: добровільність об'єднання, певна тривалість існування в часі, наявність організаційної структури, прагнення влади, пошук народної підтримки.

Задля захисту соціально-класових, національних, а нерідко й плеємних, релігійних, регіональних інтересів, а також цілей, пов'язаних із виборчою боротьбою, і виникають політичні партії.

М. Вебер в історії становлення партії вирізняв три етапи: аристократичне угруповання, політичний клуб, масова партія. Партії виростили з депутатських клубів і фракцій у парламенті, орієнтованих на інтереси різних кіл нової політичної та економічної еліти.

Щодо тлумачення поняття «політична партія» серед політологів немає одностайності, що зумовлено складністю та багатоманітністю партій як об'єкта дослідження, різними підходами до вирішення цієї проблеми та різними традиціями національних політологічних шкіл. Попри те можна визначити спільні ознаки, які характеризують партію. Серед них найважливіша – добровільність об'єднання [5, с. 624].

Політична партія – організована група однодумців, яка виражає інтереси частини народу, класу, класів, соціальної верстви, верств, намагається реалізувати їх завдяки здобуттю державної влади або участі в ній.

Кожна партія має ідеологію, політичну платформу, організаційну структуру, певні методи й засоби діяльності, соціальну базу, електорат (виборців, які голосують за неї) [3, с. 344].

Основна мета діяльності політсили – здобути політичну владу в державі та реалізовувати свою головну мету, тобто ідеологію, політичні цілі за допомогою законодавчої діяльності і гілок влади.

Свої програмні цілі політичні партії проводять у життя через ідейно-політичну, організаційну, пропагандистську, діяльність, виробляючи стратегію й тактику своєї поведінки на різних історичних етапах розвитку і за різних політичних умов.

Сприйняття партій та їхньої ролі в житті суспільства тривалий час було негативним. Європейська політична думка радикально змінила ставлення до них у XVII – XVIII ст.

Нині остаточно утвердилася позиція, що без сильних політичних партій, альтернативних політичних рухів демократична природа влади неможлива. Політичні партії забезпечують зв'язок між народом і представницьким механізмом правління. Саме через партії уряд може звернутися до мас за підтримкою, а маси через партії можуть критикувати керівництво і висувати вимоги до нього [1, с. 276].

Класифікація політичних партій

Політичні партії відрізняються одна від одної походженням, місцем і роллю в політичній системі, соціальною базою, ідеологією, програмою тощо.

Політичні партії в Україні можна класифікувати за такими критеріями: ставлення до державного суверенітету, соціально-економічні пріоритети, ідейно-політичні засади тощо.

За ідейно-політичним спрямуванням виокремлюють: національно-радикальні, національно-демократичні, загальнодемократичні, соціалістичного спрямування, національних меншин.

Роль і функції партій у суспільно-політичному житті та розвитку політичної культури країни. Політичні партії активно впливають на діяльність органів державної влади, економіку, соціальні процеси, відносини між країнами. Вони є одним з основних інститутів сучасного суспільства, без якого неможливе функціонування демократії загалом. За відсутності антагоністичних полісил посилюється загроза виникнення авторитарного режиму.

Сучасне демократичне суспільство базується на засадах свободи вибору, які забезпечуються участю партій у виборчих кампаніях, де в ідеалі борються не амбіції лідерів, а ідеології – інтереси груп, класів.

Нині партії є невід'ємним сегментом демократичної системи, особливо якщо йдеться про парламентську демократію, робота якої здійснюється через партії.

Варто зазначити, що багатопартійність є певною гарантією проти корупції, зловживань владою, своєрідним способом контролю державних діячів, але варто розуміти, що часто конфлікти і протиріччя можуть з'явитись між ідеологічно-різними осередками.

Перспективи посттоталітарного розвитку колишніх соціалістичних країн, зокрема України, пов'язані зі становленням політичних партій.

Відсутність сильних партій, які легітимно представляють інтереси основних соціальних груп у відносинах із державою, ставить її над суспільством і розв'язує їй руки у виборі політики. Хоча це не факт, бо замість політично організованих опонентів, з якими можна вести діалог і шукати консенсус, владі за таких обставин протистоїть стихійна маса людей. Слабкість партій неминуче обертається безсиллям держави, яка позбавляється зворотного зв'язку з масами і втрачає контроль над політичним процесом.

Вплив політичних партій на маси, а отже, і завоювання владних позицій у суспільстві визначається такими чинниками: наявністю стійкої ідеології, яка відображає інтереси мас, організаційною оформленістю, структурністю, здатністю реалізувати цілі, компетентністю, авторитетністю вождів, достатньою масовістю й активністю партій-

ців, вмінням відобразити гострі суспільні проблеми в зрозумілих масам конструктивних лозунгах, наявністю достатньої матеріальної та ресурсної баз для втілення оприлюднення політики партії через ЗМІ та діяльність осередків.

Авторитет партії в суспільстві залежить від того, наскільки ефективно вона реалізовує функцію вироблення політики і здійснення політичного курсу.

Обсяг і ефективність реалізації цієї функції залежать від місця партії в політичній системі.

У сучасній Україні існує безліч ідеологічно-різних партійних угруповань. Деякі з них більш популярні, тому знаходяться при владі і лобюють власну ідеологію і принципи у широкі маси. А деякі залишаються невідомими, бо представляють інтереси менших груп українців і не відповідають цінностям широкого загалу.

Дуже часто від нестачі політичної культури між такими групами утворюється протистояння, яке переростає у конфлікт.

Розрізняють кілька типів міжпартійних конфліктів.

1. Конфлікт цінностей. Постає як зіткнення різних ціннісних орієнтацій (ліві–праві, ліберали–консерватори, інтервенціоністи–ізоляціоністи). Розбіжності в цінностях – одна з передумов для протистояння і конфлікту, а коли вони виходять за певні межі, виникає конфліктний потенціал, формується передконфліктна ситуація. В Україні конфлікт таких цінностей проминув три стадії: девальвація колективістських цінностей комуністичного суспільства, порівняна перемога індивідуалістських цінностей вільного демократичного суспільства, реанімація колективістських цінностей у ліво- та правототалітарних формах.

2. Конфлікт інтересів. Цей конфлікт пов'язаний із зіткненням різних, в першу чергу, політичних і соціально-економічних інтересів.

3. Конфлікт ідентифікації. Виявляється він як суперечність щодо вільного визначення вільним громадянином своєї етичної та громадянської належності. Властивий усім країнам, які утворились внаслідок розпаду комуністичних імперій (СФРЮ, СРСР) [1, с. 399].

Існують дві форми конфліктів: відкрита, для якої характерне відверте протистояння, і **закрита,** чи **латентна,** під час перебігу якої немає відкритого протистояння.

Конфлікти, які розгортаються між антагоністичними політсилами на теренах політичного життя, в основному відкриті.

В сучасній Україні, незважаючи на демократію, участь суспільства у політичному житті та високий рівень свідомості людей, політична культура не до кінця розвинена.

В умовах поглибленої кризи політичні еліти, які представляють владу та опозицію у країні, мали б

бути прикладом розвитку політичної культури. Але, на жаль, це не так.

Українська політика побудована на протистоянні ідеологічно-різних партійних організацій. Такі угруповання не гребують нічим у боротьбі за владу, прибігаючи до чорних піар-кампаній один проти одного, популізму та інших технологій.

Проаналізувавши ситуацію зсередини, виявляємо, що партійні осередки в Україні здебільшого борються за владу, посади та грошові потоки, а не за ідеологію.

Таким чином, розвиток політичної культури припиняється чи скеровується у зовсім інше русло. Українцям, які все життя були далекі від політики, у складні для країни часи доводиться, за власним бажанням чи за волею обставин, брати участь у політичному житті країни.

Проаналізувавши перебіг політичного життя у сучасній Україні, виявлено, що відносини між антагоністичними політичними партіями в нашій країні не врівноважені та не відповідають загальноприйнятим нормам.

Розвиток політичної культури та свідомості українців залишається на недостатньому рівні, бо постійні публічні конфлікти та протистояння між ідеологічно-різними угрупованнями заважають їх розвитку як політично свідомих особистостей.

У контексті намагання України приєднатись до європейського суспільства, цінності, які нав'язує наша політична еліта у перебігу політичного життя, неприйнятні для Європи та її політикуму.

У сучасній Україні триває боротьба за владу, посади та грошові потоки, а не за ідеологію.

Якщо конфліктні ситуації мають бути в європейській політиці, вони в основному спалахують через різну ідеологію та позиції. Політсили борються за інтереси свої виборців – соціальних груп.

Щоб змінити курс політичної культури, насамперед, треба міняти політичну еліту країни, яка впливає на свідомість українців, а людям прищеплювати цінності, які, в першу чергу, визначають рівень відповідальності за перебіг політичного життя у власній країні.

Якщо кожен українець відчуватиме, що від нього залежить власне майбутнє, прийшовши у політику, він боротиметься, насамперед, за цінності та ідеологію, а не за владу і гроші. Тоді і протистояння між антагоністичними політсилами не буде таким химерним, бо боротьба за інтереси громадян – не матеріальна, як до цього звикли наші політики, а ідеологічна. У цьому і полягає місія політичної культури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабкіна О.В., Горбантенко В.П. Політологія / О.В. Бабкіна, В.П. Горбантенко. – К.: «Академвидав», 1999. – 400 с.

2. Арон Р. Демократія і тоталітаризм / Р. Арон. – М., 1993. – 115 с.

3. Дергачов О. Місце політичних партій у здійсненні влади в Україні / О. Дергачов // Політична думка. – 2002. – № 1. – С. 3–24.

4. Піча В.М. Соціологія: загальний курс. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України / В.М. Піча. – К.: «Каравела», 1999. – 248 с.

5. Філософія: Навчальний посібник / [І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко та ін.] ; За ред. І.Ф. Надольного. – К.: Вікар, 1999. – 624 с.

6. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г. Гордяненка. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 560 с.